

RAZPRAVA

KAKO V OKVIRU JAVNIH NATEČAJEV KOREKTNO OPREDELITI DOPUSTNOST ODNOSOV MED NATEČAJNIKOM IN ČLANOM OCENJEVALNE KOMISIJE IZ ISTE IZOBRAŽEVALNE INŠTITUCIJE?

Zbornica za arhitekturo in prostor Slovenije, 20. april 2022, Vegova 8, Ljubljana

posvet v obliki zбора z vabljenimi udeleženci

Uvodni prispevek na zboru: dr. Špela Kryžanowski, univ. dipl. inž. arh.

udeleženci: Špela Kryžanowski, ZAPS; Nande Korpnik, UM FGPA; Boris Matič, Scapelab; Tomaž Ebenšpanger, UM FGPA; Davorin Počivašek, Arhitekti Počivašek Petranovič, Jure Henigsman UL FA, Dejan Lah, Enota; Tadej Glažar, UL FA, Mojca Gregorski, UL FA, Vlado Krajcar, ZAPS; Dunja Štatanovac, ZAPS, Veronika Ščetinin, ZAPS, Jernej Prijon, ZAPS; opravičili in predhodno podali mnenje: Aljoša Dekleva, DGA; Matej Blenkuš, UL FA

Povzetek misli zбора: Jernej Prijon, univ. dipl. inž. arh., komisar za natečaje in dr. Špela Kryžanowski, univ. dipl. inž. arh.

POVZETEK

V razpravi je bilo izraženo soglasje, da je sedanji način opredelitve dopustnosti udeležbe glede na morebiten konflikt interesov ustrezen. Predstavlja ustrezno uravnotežena določila, ki zagotavljajo smiselne omejitve in ne pretirane regulacije, ki bi imela negativne posledice zaradi omejitve sodelovanja preširokemu krogu potencialnih natečajnikov ali zmanjšala možnost angažiranja uglednih strokovnjakov v natečajnih komisijah.

Natečajni morajo obstati. Obstajajo veliki, predvsem poslovni interesi, da bi se jih ukinilo. Zato je toliko bolj pomembno, da ohranjajo visoko stopnjo legitimnosti.

Za povečanje zaupanja v procese žiriranja, bi bilo smiselno razmisliti o možnostih vpogleda v proces žiriranja, kot jih poznajo ponekod v tujini.

Problem je, če predstavlja delo na projektih, ki izhajajo iz javnih natečajev, prekarne oblike zaposlitve. A problem je trenutno bistveno manjši, kot je bil še nekaj let nazaj. Biroji, ki zadnja leta prevzemajo večje posle iz natečajev, imajo redno zaposleno večje število lastnih strokovnjakov.

Vprašanje sodelovanja študentov v natečajnih ekipah je nepovezano vprašanje. Udeleženci so se strinjali, da je možnost sodelovanja študentov pri natečajih lahko zelo pomemben del izobraževalnega procesa in ne sme biti omejevana s samimi razpisi. Zaradi sprejetih internih aktov visokošolskih ustanov, ki prepovedujejo neplačano delo študentov, je vprašanje različnega dostopa do študentskega dela bistven manjši problem kot je bil pred leti. Ureditev, kot jo imajo na UL FA urejeno z internim sklepom, ki prepoveduje sodelovanje študenta v natečajni ekipi predavatelja, ki ga v istem letu ocenjuje, predstavlja visok standard samoomejevanja.

RAZPRAVA (POVZETEK MISLI)

- Sedanja ureditev glede dopustnosti udeležbe je dobra in ustrezna. Ni treba ničesar spreminjati glede dopustnosti sodelovanja. Pretirana regulativa ni v redu. Trg naj se regulira do neke mere. Kar se tiče študentov to sploh ni tema tega posveta.
- Ureditev kot v sedanjih razpisih je ustrezna. Če sta v istem kabinetu član komisije in natečajnik je to nehigiensko. To je že sedaj urejeno.
- Pojdimo korak nazaj in se vprašajmo zakaj sploh imamo natečaj. Člani imenovani s strani zbornice so izbrani tudi zaradi zaupanja v ustrezen etični nivo. ZAPS in člani komisije opravljajo svoje delo korektno, tako kot se spodobi. Kot je zastavljeno dobro funkcionira. Predavatelji v komisijah predstavljajo dodano vrednost, ker so dnevno navajeni takšnega načina presojanja projektov mimo imena izdelovalca projekta.
- V natečajnih komisijah nastopajo zelo različne osebe in moramo razlike preseči saj se ocenjuje projekte in ne osebe, ki so ta projekt izdelovale. Urejanje posla določeni osebi ni namen natečaja.
- Ni vse v redu z aktualno ureditvijo. Na Sodno stavbo je bil vložen revizijski zahtevek, tudi iz naslova spornega sodelovanja. Druge stroke imajo zamere do postopka natečaja. Ni bilo analizirano razmerje kolikokrat je zmagal natečajnik s fakultete, ko je bil v komisiji član iz fakultete.
- IZS očita arhitektom, da preko natečajev dobijo dobro plačane projekte potem pa naj bi po njihovih navedbah izbirali ostale projektante po kriteriju najnižje cene.

- Pri Portovalu (2011) je bilo določilo, kjer natečajniki iz fakultete ne smejo sodelovati, ker so člani iz fakultete v ocenjevalni komisiji. *(Opomba: ZAPS preveril trditev: drži, da je bilo v dotičnem natečaju tovrstno sodelovanje prepovedano.)*
- Pri natečaju za vodno skulpturo je bilo prepovedano sodelovanje zaposlenim ALUO, ne pa članom FA, čeprav so bili oboji v ocenjevalni komisiji. *(Opomba: ZAPS preveril trditev: V natečajnih pogojih za vodno skulpturo v Ljubljani ni bilo nobenih tovrstnih omejitev glede udeležbe.)*
- Statistika je super, ker prizemlja osebne občutke, ki so lahko varljivi. Dvomi zagotovo so in se pojavljajo in se mora o njih govoriti, da jih v naslednjem koraku lahko rešimo. Delež profesorjev po statistiki sodeč manjši kot se ustvarja občutek. Pogovarjati se moramo o etiki in o občutkih. Anonimnost je nekaj kar bi rad odprl, čeprav morda ne sodi v to razpravo.
- Poglejmo primer Sodne palače in Avtobusne postaje. Hrvati v obeh primerih dobijo drugo nagrado, pa v žiriji ni bilo nobenega Hrvata. Hrvati bodo rekli, da je to 'slovenska kuhna': »2x smo bili tik za 1. nagrado, pa so zmagali Slovenci.« Kot člani ocenjevalnih komisij ne razmišljamo o imenih projektantov, ampak o kvaliteti projekta. *(Opomba: ZAPS preveril trditev: Pri natečaju za Avtobusno postajo hrvaški biro prejme priznanje, pri natečaju za Novo sodno palačo pa enakovredno 2. nagrado)*
- Glede anonimnosti je pomembno izpostaviti še dva vidika: Prvi je, da so v komisiji v večini člani naročnika, praviloma ne-arhitekti. V redkih primerih ko je ocenjevanje potekalo brez anonimnosti, je bilo mogoče opaziti pritisk neanonimnosti na naročnikove člane, ko bi lahko prišlo do situacije, da bi govorice o dotičnem projektantu (od tretjih oseb) pri naročniku prevladale nad ocenjevanjem rešitve. Drug vidik je, da se, čeprav nekateri menijo, da po grafiki prepoznajo avtorja, na odpiranju kuvert pokaže, da so se v svojih domnevah zmotili.
- Konflikt interesov ima dve preverjanji. Natečajnik se preko imen ocenjevalne komisije in sodelavcev seznanja ali lahko sodeluje ali ne. Član komisije pa mora, ko so odprte kuverte in imena znana, podati izjavo, da ni v konfliktu interesov. Po vsakem natečaju se skušamo nekaj naučiti. Zato se tudi dikcija o konfliktu interesov spreminja. Večina prisotnih se z aktualno dikcijo strinja. Vse teme so dobrodošle in dobro je, da o njih razpravljamo.
- Cilj sestanka je reguliranje udeležbe profesorjev. Odprte so bile tudi druge teme, ki niso predmet te razprave. Sicer ponovno ugotavljam, da je ta tema urejena v redu. Odnos profesor - asistent je problematičen, odnos profesor in profesor na isti fakulteti pa ne sme biti problematičen, sicer nikoli ne bomo prišli do konca. Študent je v natečaju v predvsem delovna sila.
- Tema prekarnega dela je tema s katero se ZAPS že ukvarja. Ni v redu, da biroji brez zaposlenih prevzemajo milijonske posle. Trenutno pisarne več zaposlujejo kot par let nazaj. V praksi pri zmagovalcih natečajev ni velikih anomalij.
- Aktualni zapis konflikta interesov je OK.
- Projekti v okviru državnih natečajev so bolj plačani, pri občinskih natečajih so cene skoraj take kot na trgu.
- Realni slon v sobi so poskusi inženirjev kako bodo ukinili natečaje. To je tema s katero se moramo aktivno ukvarjati.
- Med 8 natečajnimi projekti na tipičnem natečaju je cca 6 takih, kjer sodeluje nekdo iz fakultet. *(Opomba: ZAPS preveril trditev: na primeru vseh zaključenih natečajev v letu 2021 trditev ne drži. V letu 2021 je na natečajih sodelovalo skupaj 75 natečajnih skupin od tega jih je bilo le 22 takih, ki so vključevale profesorja ali asistenta z ene od fakultet. To pomeni, da*

ni res, da se v 75% natečajnih ekip pojavljajo delujoči na fakultetah. Takih natečajnih ekip je skoraj 3x manj, oziroma v letu 2021 29%.)

- Natečaj mora biti anonimen in če obstaja dvom o kršenju anonimnosti, bi se moralo na ta dvom reagirati.
- Pogosto je od zunaj vtis da se sodelujoči poznajo, čeprav nima to nobenega vpliva na odločitve ocenjevalne komisije.
- Vsak glas v OK šteje in ne bi smel biti problem, če ena sama oseba v 7 ali več-članski komisiji favorizira eno rešitev.
- Na Finskem je transparentnost natečajnih postopkov na res visoki stopnji, ker je omogočeno tudi sodelovanje javnosti.
- Natečaj je najboljši postopek strokovne izbire prostorskih rešitev, ki ga imamo in ga moramo zato ohraniti tudi za prihodnost. V novem pravilniku, ki naj bi ga za MOP pripravljali na IZS brez sodelovanja ZAPS naj bi določilo »večine stroke« ne pomenilo večine arhitekturne stroke, ampak večino celotne stroke, vključno z drugimi inženirji. Zato bi morali biti postopki natečajev zelo transparentni.
- Liho število članov mora ostati in naročnik mora ohraniti večino. Tudi stroka mora ohraniti večino. Tako se bo naročnik še naprej počutil varnega in ne bo strahu, da bi mu 'stroka ukradla' natečaj. Glasovanje, ki povozi voljo naročnika praviloma pripelje to tega, da se projekt ne realizira.
- Legitimnost natečaja je pomembna tudi z vidika pogleda od zunaj. V Švici lahko javnost sodeluje pri procesu odločitev. 20% žiriranja je javnega. To je tudi malenkosten pritisk na ocenjevalce, da jih nekdo nadzira. Ko enkrat kot sodelavec, član žirije ali naročnik doživiš izkušnjo natečaja, nimaš več pomislekov. Izkušnja natečaja je praviloma pozitivna.
- Naročniki imajo po natečaju pogosto željo, da bi se komisija povezala s projektom tudi po zaključku natečaja – s komisijo se ustvari strokovna skupina, ki bi lahko spremljala razvoj projekta tudi naprej in naročniki imajo pogosto željo, da bi se to zgodilo.
- Prekarizacija se v zadnjih parih letih spreminja. Stanje se bistveno izboljšuje. Ni še idealno, niti glede tega koliko je v birojih redno zaposlenih. Pri tem je več oblik dela: študenti, status s.p. in zaposlitev.
- Natečaji morajo obstati. Pred krizo in ponovno zdaj vsi dvigamo stopnjo zaposlitev. Naš biro redko sodeluje na natečajih, ker predstavljajo izjemno velik strošek. Nisem vedno zagovarjal natečajev, zdaj jih zelo zagovarjam
- Pomembno je, da ima naročnik v OK večino. Izkušnje so včasih bile slabe. Zdaj se to izboljšuje. Tudi delo komisije je na nek način strokovno avtorsko delo. Obstaja več tipov natečajev: javni – anonimni, vabljeni in kombinirani. Če bo ustvarjen vtis 'natečajne kuhinje', bodo nasprotniki dobili orožje, da natečaje ukinejo.
- ZAPS se zaveda vloženi stroškov natečaja. Tudi navzven moramo delovati prepričljivo in transparentno.
- Sistem izbora žirij s strani ZAPS ni ustrezen. Kljub postopkovniku izbor članov OK ne deluje.
- Ideja o javnem žiriranju je odlična.
- Reference naj bodo tudi za soponudnike. Za večje natečaje naj se vedno vzame enega člana žirije iz tujine. Prezemniki posla naj se regulirajo glede zaposlitve sodelavcev.
- Anonimnost je zapisana v direktivi, naša zakonodaja je prepis te direktive. Javni natečaj bo tako verjetno tudi v naprej anonimen. Dostop do natečajev mora ostati odprt s čim manj

referencami. Želimo si nastanek močnih arhitekturnih birojev, ki bodo konkurenca inženirskim birojem. Treba pa bo za to spremeniti tudi mentaliteto arhitektov.

- Prevelika regulacija ni dobra. Pri projektu Pompidou sta zmagala dva mlada projektanta. Nizozemska je imela obdobje, kjer je načrtno dajala posle projektantom mlajšim od 40 let.
- Arhitektura je reguliran poklic, inženirski poklici niso regulirani. Samo arhitekti, kot reguliran poklic, so prvenstveno poklicani, da se kot stroka opredeljujejo do oblikovanja prostora. Drugi poklici imajo druge kompetence, skladno s pooblastili svoje stroke.
- Mogoč bi bil tudi kombiniran natečaj: prvi del je anonimen, v drugem delu je anonimnost razkrita in lahko zagovarjaš svojo rešitev.
- O urejanju prostora v okviru natečajev mora odločati arhitekturna stroka. Zdaj moramo arhitekti stopiti skupaj, saj smo arhitekti tisti, ki smo poklicani, da načrtujemo razvoj prostora. Inženirske rešitve projekta nastopijo v naslednji fazi.
- Arhitekti moramo biti zaželeni, ne vsiljeni naročniku.
- Dogodki kot je ta so koristni. Moramo odpirati vprašanja in nanje iskati rešitve.

Pregled v naprej posredovanih mnenj, prebranih na zboru, s strani vabljenih, ki se dogodka niso mogli udeležiti:

- Študentom se na noben način ne sme omejevati sodelovanja na natečajih
- Na UL FA že leta 2018 sprejeli interni sklep in zavezo, da pedagogi v študijsko prakso in projektno delo v biroju ne vključujejo tistih študentov, ki jih v tekočem letu ocenjujejo. Mentoriranje zaključnih del ne sodi v to kategorijo, saj mentor nima vpliva na oceno diplome ali magistrske naloge. Le to ocenjuje posebej določena komisija.
- Mlajše generacije lojalnost dojemajo zelo drugače in nihče ne dela volontersko. Strošek študenta 7,5€ bruto pomeni okoli 1.700€ mesečno za 168h (brez DDV), kar je primerljivo z redno zaposlitvijo
- Predavatelji na fakulteti niso v privilegiranem položaju – za sodelovanje v drugih znanih birojih vlada enak interes kot za sodelovanje v birojih predavateljev na FA. Kakršnokoli poseganje v legitimno pravico študentov, da prosto izbirajo kje bodo opravljali svojo študijsko prakso, je v nasprotju s temeljnimi načeli prostega trga delovne sile, delovnopravno zakonodajo, kakor tudi vrednotami naše fakultete, ki stremi k temu, da so študenti ambiciozni in željni znanja.